

V A S S Z É C S E N Y I

MÚLTIDÉZŐ

I I . É V F O L Y A M , 2 0 1 2 . S Z E N T J A K A B H A V A

VASSZÉCSENY KÖZTÉRI ALKOTÁSAI (2)

1932-ben Soós Sándorné, Szalai Rozália kőkeresztet állíttatott a kettős megyei dűlőben. 1933-ban készült el a Népház, amelynek falára Vasszécseny I. Világháborús hősi halottainak emléktábláját helyezték. 1937-ben Lipárton is elkészült az I. Világháborús emlékmű, ami egyben Országzászló és trianoni emlékmű is egyben. (Egy későbbi számban, majd részletesen

foglalkozunk vele.) Fél évszázadot kell várunk, mire új köztéri alkotás születik a településen. Marton László (1925-2008) Kossuth díjas szobrászművész készíti el az újkastély uszodája mellé a nagyon szép három figurás kút kompozícióját a múlt század nyolcvanas éveinek második felében. A Millennium évében átadott új plébánia és közösségi ház főhomlokzatára került dr. Tóth Jenő plébános ajándékként egy Szt. István és egy Szt. László portrészobor, alkotójuk sajnos ismeretlen. A

múlt évben az Ambrózy-Migazzi Általános Iskola udvarára került a Jeli arborétumból Cs. Kovács László (1929-2001) Érdemes művész híres Ambrózy István szobra, ami évtizedekig az ottani sírját jelölte. Ugyancsak tavaly, Bálint József fafaragó egészalakos, másfeles életnagyságú szobrot készített Boldog II. János Pál pápáról, ami a plébánia színházterme előtt áll, ezzel is utalva II. János Pál pápa irodalom és színház iránti elköteleződésére. Idén, lipárti búcsú napján Merkli Ferenc plébános úr áldotta meg lipárti trianoni emlékmű melletti Hétfájdalmú Szűz festményt, ami a Mária és Szt. István Magyarországnak ezeréves közösségére utal. Az emlékmű egyben emlékezés Ambrózy Terézre, aki az első világháború előtt megvásárolta Lipárt politikai községtől a gyöpon lévő több-százéves tölgyfát, ahol egy Jézus Szíve képpel kegyhelyet alakított ki. A Mária kép elkészítésében Bindics Imre, Gombkötő Ernő, Stöger Zsolt, Varga Bernadett és jómagam vettünk részt. (Képek: Soós kereszt a mezőn, a szécsenyi I. Világháborús emlékmű, a lipárti trianoni emlékmű, fürdő kislányok Marton Lászlótól, Szt. István és Szt. László a Keresztény Közösségi Ház főlépcsőjén, Cs. Kovács László Ambrózy István szobra, Bálint József Boldog II. János Pál szobra, és a lipárti Hétfájdalmú Szűz festmény.)

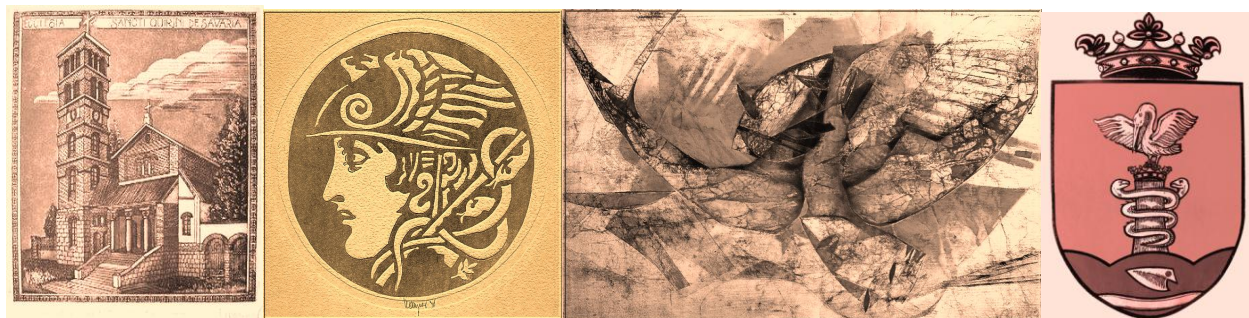
SZEMTANÚ - KIS JÓZSEF PLÉBÁNOS (7)

1912 Vízkereszt napján foglalta el gróf Mikes János a szombathelyi püspöki széket. Ennek száz éves jubileuma alkalmából könyvet is adtak ki róla, és emlékkiállítás is rendeztek életéről. Mivel több alkalommal is megfordult a faluban, és az ő

javaslatára épült a lipárti sarok iskola a mostani helyére, amivel a Múltidéző egy korábbi száma már foglalkozott. Ezúttal Kis József kanonok úr, mint szemtanú idézi fel Mikes püspök alakját 1932-es naplója alapján. „Csendben tanulgatunk a szemináriumban, mikor egyik téli estén, úgy 6 óra tájban egy fiatal, egyszerű fekete címádás kopogtat be hozzánk: Dicsértessék a Jézus Krisztus! Mit csináltak? Én leszek a ti püspökatyátok. Még a kinevezés nincs publikálva, azért csak inkognitóban járok itt. Lássátok, először is hozzátok jöttem, mert szeretem az ifjúságot. Ti fogtok nekem minden nap ministrálni. Jertek ide, hadd ismerjelek meg benneteket. Fesztelen elbeszélgetés után, mikor viszontlátással elbúcsúzott, az egyik pajtás örömeiben azt mondta a többieknek: Gyerekek, ez igen jó püspök lesz... Ezután vártuk erősen az installáció napját. Eljött az is nagy duplikával. Megkezdődtek a ministrálgatások. A ministránsok ebédre is hivatalosak voltak. Nagy drukkal járt a minisztrálás is, hát még az ebéd. Örült, amelyik túlesett rajta: Hogy mit ettem, azt elmondani nem tudom, de jó volt. Az egyik fogásról a senior azt mondta, hogy Scparga du Bogauch volt. Az ilyen alkalmakra megjelentek a kispapoknál és előljáróknál addig szokatlan lapos kézelők, a cúgos cipőket fűzősek váltották fel. A kispapoknak ajtót törtek a püspökkertre, hogy a szabadban is tanulhassanak, vagy mint az egyik tanárunk szokta mondani, hogy tankönyvvel a kezükben a cinkéket nézegethessék. Készült a püspökkertben korcsolyapálya is, de a püspök úr bosszúságára rosszul volt megalapozva, és a városi vízvezeték nem győzte vízzel. Jöttek a répcszentgyörgyi kirándulások. Régi gondtalan idők. S házigazda kedélye egészen olyan volt, mint a kispapoké. Itt történt, vagy csak a huncut kollégák találták –e ki, nem tudni bizonyosan, de beszélnek, hogy az egyik pesti fiú a répcszentgyörgyi lóistállóban a lóra mutatva kérdi a kocsisztól: Bácsi kérem, ez micsoda? – Ló. – Igen? Engem nem csap be, a ló után kocsí van. Pesten persze csak fiákeres lovat láthatott. A kispapok egy jó kirándulás örömeivel telve vonaton mentek haza, de aki a versenyugrásban győztes lett, azt a püspök úr az autóján vitte haza. Kispapok iránti szeretetből tervbe vette mindjárt új szeminárium építését, hogy a kispapoknak külön szobát adhasson, de a reánk szakadt történeti események ebben a tercében mind a mai napig magakadályozták. Azóta hallom, a kispapok a régi jó kedvvel még futbaloznak is, de a régi kedély alig van meg. A püspök urat megőszítették a mai bizonytalan idők hétköznapi keresztsjei. 8 év múlva előtte állnak az iménti kispapjai a régi szeretettel, mint a papi tanács tagjai. Beszélnek furcsákat az alsó papság és a főpapság közti áthidalhatatlan úrról. A püspök atya aggódva hallgatja, hogy fiatal papjai nem rosszak, hogy... Szomorú. Tudja, hogy kedves barátja, az elnök úr, nem akar megházasodni, de ő nem tud szimpatizálni a papi tanáccsal. Azután fogságba hurcolják. Majd következnek a legitimista harcok, és közben megérkezett először az infláció, utána a defláció sok gondnal, bajjal... 20 év múlva, mint gondterhes lelkipásztorok állnak a gondterhes magyar főpásztor előtt, ugyancsak a régi szeretettel. A közös szenvedés összekovácsolja a szíveket. Imádkoznak hittel, bizalommal: Úr Isten! Minden hívók pásztora és kormányzója, tekints kegyelmesen János szolgálóra, kit a szombathelyi egyházmegye főpásztorává rendeltél: add neki, kérünk, hogy azok előtt, kik, fölé helyeztetted, példájával világítson és a rábízott nyájjal az örök életre eljusson! Telt az idő. Pappá szentelte kispapjait... S mi történt 1918-ban? – Elmúltak a zavaros idők, de jöttek utána a szenvedés esztendei...” Pehm József, később Mindszenty József, egy évfolyammal Kis József alatt járt, rá olyan nagy hatással volt Mikes püspök (átjárt a premontrei diákokat gyóntatni), hogy ő miatta választotta a papi hivatást.

VASSZÉCSENY A KÉPZŐMŰVÉSZETBEN (7)

A lipárti Szok ház lakója volt a mostani képzőművész is, ebben a rovatban immár a negyedik, tehát a legendás épület nyugodtan nevezhető művészháznak is. Kamper Lajos 1949. május 22-én született Kőszegen. Egy éves korába került Lipártra, miután édesapja az államosított lipárti Szok malomban kapott munkát. Összesen még két évet sem élték itt, mert a szülők visszakérültek Kőszegre. Itt végezte el a gimnáziumot, Németh János volt a rajztanára. 1974-ben végzett alkalmazott- és reklámgrafika szakon a Dekorációs és Kirakatrendező iskolában Budapesten, tanárai Szentirmai Zoltán, Kéri Imre és Prutkay Péter voltak. 1979-ben elnyerte a Jezolói Grafikai Biennále első díját. Megszűnéséig tagja volt a Vasi Műhelynek és ma is tagja a Magyar Alkotóművészek Országos Szövetségének. Szombathelyen él és alkot. Itt vezeti már évek óta a Vizuális Stúdiót,

Ami többnyire fiatalok járnak. Ő tervezte meg, és készítette el a rendszerváltás után településünk címerét, valamint a díszpolgári emléklapot, és érmet. Különösen jelentős az, ex-libris munkássága, idehaza és külföldön rendszeresen szerepel egyedi grafikáival is, grafikai munkái már ideje a színes nyomatok kategóriájába tartozik. (Képek: Szombathelyi Szalézi templom – rézkarc, Hermész – rézkarc, Figurás kompozíció – színes rézkarc, Vasszécseny címre)

EGY ELTŰNT KÉP NYOMÁBAN

A Múltidéző egy korábbi számában már idéztük Ebergényi Margit, Vasszécseny hajdani földbirtokosának és a vasszécsenyi templom néhai kegyurának levelét, amelyben felhatalmazást adott Kis József akkori plébánosnak a templomban lévő, Jézus és a házasságtörő asszony című barokk festmény eladására, azzal a céllal, hogy az eladásból befolyt összegből áldoztat

rácsot készítettnek a templomba. Akkor Kis József jó szombathelyi kapcsolatai révén (Vasszécsenybe érkezése előtt több évig volt káplán Szombathelyen) nem kellett megválni a festménytől, mert a Ferences templomból megszerezte az épp akkor elbontott barokk áldozató-rácsot. Ahogy a közmondás mondja: a kecske is jól lakjon, a káposzta is megmaradjon. Így továbbra is generációk nőttek fel úgy, hogy hétről hétre találkozhattak a monumentális festménnyel a szécsényi templomban. A festmény az 1980-as évek közepi templomfelújításkor „tűnt” el a templomhajó faláról. A Jézus és a házasságtörő asszony képtípussal a reneszánszban találkozunk először. Különösen kiemelkedő darabja a Szépművészeti Múzeum világhírű Lucas Cranach festménye, de Lorenzo Lotto kompozíciója is hasonlóan nagyon szép ebből az időből. A velencei Tiziano festményén a csoportrendezés, a dramaturgia nagyon hasonló a mi elveszett képünkéhez. Jézus bal oldalt áll, a mellette álló férfialak épp szól hozzá, miközben ő a lehajtott fejű, bűneit bánó asszonyra tekint, akit férfiak csoportja vesz körül. A szécsényi képen Jézus arca épp elfordul az asszonytól, de Jézus teste ugyanolyan rövidülésben látható, mint Tizianonál. A két kép közötti különbség még az asszony képsíkhöz viszonyított test-dőlésszögében van, a miénken az asszonyt pont oldalt látjuk, teljes profilban, míg Tizianonál háromnegyed részt felénk fordulva látjuk. Rubensnél nagyon hasonló a szituáció, csupán az a különbség nála, hogy ő az asszonyt „behozza” a kép középpontjába, és így Jézus alakjának ellenpólusa a vádaskodó férfiak lesznek. Igazából a barokk kedveli nagyon ezt a jelenet, a nagy patetikus, színpadias gesztusok miatt. Guercino kompozíciója áll mindegyik közt a legközelebb a szécsényi képhez. Ugyanolyan közel hozza a figurákat, mint a mi képünk alkotója.

Jézuson és az asszonyon kívül, ugyanúgy csak két-három személy szerepel így a képen. Guercinonál is Jézus visszafordul az asszonytól a mellette álló férfihoz. Majdhogynem Guercino képe tükörszimmetrikus a miénkéhez képest. A különbség ezen a tükörszimmetrikusságon kívül az, hogy míg Guercinonál a mellette álló szakállas férfi Jézus testét eltakarja kissé, addig a mi képünkön ez a figura Jézus mögött helyezkedik el. Azonban még érdemes összevetni Luca Giordano kompozíciójával is az eltűnt képet. Luca Giordano Guercino dramaturgiáját követi, tehát az asszony jobbra, jézus balra áll. Jézus épp lemutat a példázatban megemlített köre, a háttérben épület-architektúra, így az alakok nem mellképek, mint Guercinonál és nálunk, hanem háromnegyedesek, ellenben ugyanúgy csak Jézus és az asszony alakjára esik a fény, ők vannak kiemelve, mint a szécsényi képen. A felsorolt összehasonlítások alapján megállapítható, hogy a szécsényi festmény az utóbbi olasz mesterek kortársa lehetett, ezekkel egy időben keletkezhetett. Mint ahogy a kép jelenlegi sorsáról, úgy az eredetéről sem tudunk semmit. Annyit tudunk róla, hogy valamikor az ó-kastélyban volt a helye. 1766-ban a Festetics-Batthyányi adásvételkor a leltárban még nem szerepelt, illetve név szerint nem szerepelt. Itt a „nagy palotában” ma lovagterem, 2 festmény meg van említve. A Jézus és a házasságtörő asszony méretei miatt akár lehetett is az egyik festmény. Ha az volt, akkor vagy a Festetics család tulajdonát képezte, vagy még a Festeticsek előtt a Schilson báróké. Schilson János Mihály bécsi építészekkel tervezett meg mind a soproni palotáját, mind az ó-kastélyt, tehát jó kapcsolatokkal bírt a bécsi művész körökkel. Felmerült annak is a lehetősége, hogy a szécsényi templom jelenlegi barokk főoltára, korábban szintén az ó-kastélyban állt, az ottani kápolnában, amit minden valószínűség szerint Schilson János Mihály, püspöki jószágkormányzó építtetett. Azt tudjuk, hogy a kápolnát Festetics Pál festtette ki Schaller Istvánnal 1761-ben. Ismerve persze a Festetics család vagyoni helyzetét a képet akár ők is szerzeményezhették. Ám van még egy későbbi lehetőség is. Azt tudjuk, hogy Ebergényi István 1784-ben vásárolta meg a szécsényi birtokot a Batthyányiaktól, és azt is tudjuk, hogy Ebergényi István jó kapcsolatokat ápolt Szily János püspökkel. Arra már ugyan nincs adatunk, hogy Herzan bíborossal is ugyanilyen viszonyban állt volna, de elvben ezt is feltételezhetjük. Azt viszont tudjuk, hogy Herzan bíborosnak szinte világhírű képtára volt, nagyrészt csupa olyan olasz barokk mesterek munkáiból (Tiziano, Angelo Bronzino, Annibale Caracci, Tintoretto, Guido Reni, Salvator Rosa, Guercino, Luca Giordano) mint a szécsényi templom ismeretlen alkotójú képe, illetve több híres reneszánsz és barokk festő másolata. A szécsényi kép is inkább egy olasz barokk mester másolatának tekinthető, van olyan templomi leltár, ami annak is írja le (Guercino másolat). A Herzan képtár katalógusát halála után vették fel, tehát elvben nincs kizárva, hogy életében még más művek is szerepeltek benne. Tehát, ha nem a Festetics-Batthyány leltárban szerepel név és cím nélkül a kérdéses festmény, akkor második verzióként az utóbbi felvetés is számításba jöhet. A templomi leltárban megnevezett Guercino másolattal csupán az a gond, hogy láttuk, Guercino ezt a jelenetet, ugyan nagyon hasonlóan festette meg, sőt talán a leghasonlóbban, de a szécsényi kép mégis más, nem ügyetlen másolat, hanem egy tudatosan másként megfogalmazott képi dramaturgia. Pl. az asszony válláról kicsit lehúzott ruha, sokkal jobban kifejezi a házasságtörő asszony karakterét, mint az analógiaként említett Guercino kép, amelyiken az asszony szinte szende szűz is lehetne. Jézus arca is a szécsényi változaton sokkal átszellemültebb és szelídebb, szinte elmélázó. Érdemes egy kicsit a szécsényi kép keretével is foglalkozni. A templom 1837-es felszentelésekor bizonyítottan, a mai helyén volt a Múltidéző előző számában említett Poussin másolat, mint főoltárkép, és a Szt. Istvánt ábrázoló Ignaz Fischer festmény. Mind a két képnek tojássor fut végig a képkeretén, ami ebben a korban nagyon közkedvelt volt. A Jézus és a házasságtörő asszony képnek egészen más kiképzésű a keret. Ugyan nem hivalkodóan barokk keret. De

talán régebbi stílusú, mint az előbb említett kettő. Sajnos olyan fényképet eddig nem sikerült találni, amin teljes terjedelemben látható a szécsenyi festmény, ebben az esetben számítógépes átalakítással akár derékszögűvé is változtatható lenne. Így sokkal könnyebb lenne az összevetése más képekkel. Ezúttal ez most elmarad. Az írás végén tehát továbbra két fő kérdésre keressük a választ, a kép eredete, illetve keletkezése. Erre talán megtalálható a felelet, ha végre egyszer kutatható lesz a Smidt múzeumban lévő Ebergényi levéltár. A másik kérdés pedig az, hogy vajon, hol van ma a festmény? Ugyanis a

Múltidéző már foglalkozott a szécsenyi templom híres stációképeivel, a főoltárképpel, és ha ma is meg lenne, akkor egy művészettörténeti-, múzeumi kirándulást is jelenthetne ennek a kép-együttesnek a megtekintése, olyan turisztikai vonzerőt, amit az „üres” Ebergényi kastélyaink nem tudnak nyújtani. (Képek: Tiziano-, Rubens-, Guercino-, Luca Giordano festménye, és a szécsenyi templom egykori festménye.)

AMBRÓZY TERÉZ HALÁLÁNAK 70. ÉVFORDULÓJÁRA EMLÉKEZÜNK

A Múltidéző már több alkalommal felidézte báró Ambrózy Teréz alakját, de még mindig sok mindennel adós, hiszen Ambrózy Teréz életében szinte naponta megfordult a faluban, mindkét templomot önzetlenül támogatta. Ezúttal az életét

méltató újságcikkből idézünk, 1942 augusztusában jelent meg a Jótékonyosság példaképe címmel, a Szombathelyi Katolikus tudósítóban. „Augusztus másodikán Tanakajdon 72 éves korában elköltözött az örök hazába sedeni Ambrózy Teréz bárónő, földbirtokosnő. Egyszerű, törekeny alakjával, amely páratlanul művelt és mély lelket takart, úgy járt közöttünk, mint a szegények jóságos anyja. A vagyont a Gondviselőtől kölcsönkapott ajándéknak tartotta, amelyet Isten szegényeinél helyezett ki túlvilági kamatra. Szombathely külső városrészei voltak az ő igazi munkaterületei, s amikor anyagi támogatásban részesített valakit, amikor a keze adott, ugyanakkor a lelke is adott; hitet a kishitűnek, imádságot a hideg lelkeknek, bizalmat a csüggedőknek. Se szeri, se száma titokban végzett jótékonykodásainak. A szalézi rend szombathelyi letelepedésének ő volt az elindítója és állandó támogatója. Ő vetette meg az alapját a szalézi intézetnek és a templomnak. Fáradhatatlanul gyűjtött és áldozott s Isten kegyelme megérni engedte, hogy láthassa apostolkodása eredményét. Áll a templom a vízen túli városrészben s ég felé mutató tornya hívja az ő szegényeit. Áldásos működést fejtett ki Szent Ferenc világi rendjében is Sok tízezer imádságot nyomtatott és osztott ki ingyenesen szegényei közt az évtizedek folyamán. Még a betegség sem tudta megakadályozni abban, hogy Karitás cselekedeteit folytassa a legutolsó hónapokban is. Nem társadalmi, hanem evangéliumi letet élt. Ez az élet dicsősége volt Krisztus Anyaszentegyházának és áldás a társadalomnak, az ő számára pedig - hittel hisszük - az örök élet záloga.” Halálának évfordulós napján, augusztus 2-án, Tanakajdon megemlékezést tartanak a szombathelyi szalézi atyák és a tanakajdi önkormányzat. 5 órakor a tanai kastélyban szerény fogadás, majd séta a parkban, 6 órakor Ambrózy Terézért szentmise a tanakajdi templomban, 7 órakor megemlékezés és koszorúzás a tanai temetőben az Ambrózy kriptánál. Augusztus 23-án, a szombathelyi Szalézi rendházban pedig, az Ambrózy Terézről írt könyv bemutatója lesz. (Képek a könyvből: Ambrózy Teréz 1890 körül, 1903-ban, 1916-ban, 1920-as évek második felében, 1930 körül és 1933-ban.)

A következő szám tartalmából: Egy 1888-as szécsenyi kézzel írt imakönyv, Vasszécseny a képzőművészetben (8), Szemtanú - Kis József plébános (8), Településünk római kori múltjának átértékelése, A lipárti trianoni emlékműről